Archeologienota met beperkte samenstelling: Het archeologisch bureauonderzoek van het fietspad aan de Brusselsesteenweg te Zemst

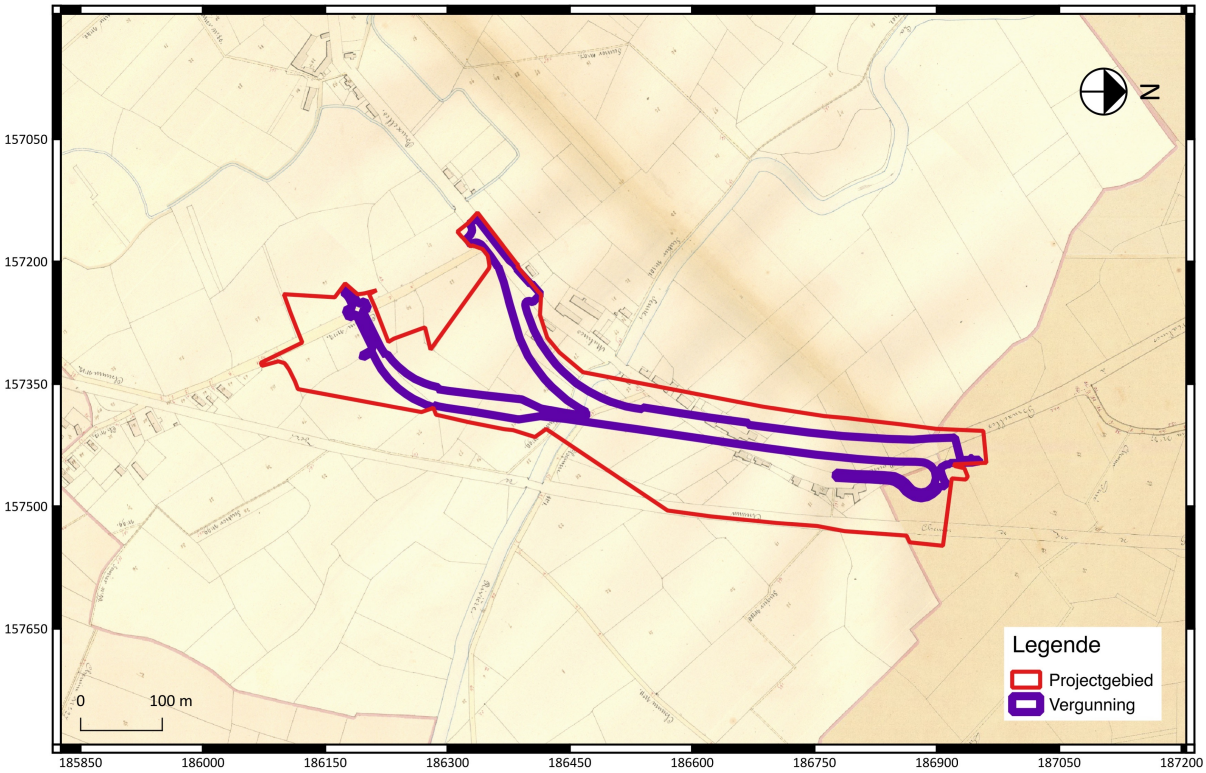

Wouter Yperman

Tienen, 2017
Studiebureau Archeologie bvba

Archeologienota met beperkte samenstelling: Het archeologisch bureauonderzoek van het fietspad aan de Brusselsesteenweg te Zemst

Wouter Yperman

Tienen, 2017
Studiebureau Archeologie bvba

Colofon

Archeologienota met beperkte samenstelling: Het archeologisch bureauonderzoek van het fietspad aan de Brusselsesteenweg te Zemst

Initiatiefnemer:	Gemeente Zemst
Projectleiding:	Wouter Yperman
Leidinggevend archeoloog:	Wouter Yperman
Auteurs:	Wouter Yperman
Foto's en tekeningen:	Studiebureau Archeologie bvba (tenzij anders vermeld) Voorpagina: Uittreksel uit de Atlas der Buurtwegen (ca 1840) met situering van het projectgebied.[1]

Op alle teksten, foto's en tekeningen geldt een auteursrecht. Zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van Studiebureau Archeologie bvba mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd, bewerkt en/of openbaar gemaakt, hetzij door middel van webpublicatie, druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook.

Studiebureau Archeologie bvba
Bietenweg 20
3300 Tienen
www.studiebureau-archeologie.be
info@studiebureau-archeologie.be
tel: 0474/58.77.85
fax: 016/77.05.41

©2017, Studiebureau Archeologie bvba

[1] Onderliggende kaartlaag: © Geopunt (AGIV).

Inhoudstafel

Inhoudstafel p. 1

Hoofdstuk 1 Bureauonderzoek p. 3
1.1 Beschrijvend gedeelte p. 3
1.1.1 Administratieve gegevens p. 3
1.1.2 Onderzoeksopdracht p. 5
1.1.3 Werkwijze p. 9
1.2 Assessmentrapport p. 9
1.2.1 Bodemopbouw p. 9
1.2.2 Archeologische voorkennis p. 10
1.2.3 Bestaande infrastructuur p. 13
1.2.4 Confrontatie met de geplande werken p. 13
1.3 Samenvatting p. 14

Hoofdstuk 2 Programma van maatregelen p. 15
2.1 Gemotiveerd advies p. 15
2.2 Programma van maatregelen p. 15

Bijlage p. 17

Hoofdstuk 1 Bureauonderzoek

1.1 Beschrijvend gedeelte

1.1.1 Administratieve gegevens

Projectcode: 2017D286

Aanleiding: De archeologienota met beperkte samenstelling (nota light) werd opgemaakt voor de heraanleg van de fietspaden en de aanleg van een fietssnelweg dat buiten de vastgestelde archeologische zones ligt en met een perceeloppervlakte van ongeveer 112.268 m^2 en een vergunningsoppervlakte van ongeveer 25.599 m^2. Daarmee valt de stedenbouwkundige vergunningsaanvraag binnen de aanvragen waarbij de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 3.000 m^2 of meer bedraagt en waarbij de percelen volledig buiten de archeologische zones, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones, liggen.

Vigerende wetgeving: Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 en het Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014. De nota werd opgesteld overeenkomstig de Code van Goede Praktijk, aangepast op 1 januari 2017.

Erkend archeoloog: Wouter Yperman, OE/ERK/Archeoloog/2015/00056 &
Studiebureau Archeologie bvba, OE/ERK/Archeoloog/2015/00002

Locatie: Zemst, Brusselsesteenweg (fig. 1.1 en 1.2)
Bounding box: punt 1: x=157140, y=186071
punt 2: x=157548, y=186961

Gemeente Zemst, Afdeling: 1, Sectie: B, Percelen: 263A, 334E, 335D, 364X, 368G, 368H, 371F & openbaar domein.
Gemeente Mechelen, Afdeling: 3, Sectie: E, Percelen 645W & openbaar domein (fig. 1.3).

Periode uitvoering: 24 april 2017

Relevante termen: Bureauonderzoek, buitengebied, fietspad

Verstoorde zones: De reeds bestaande wegenis.

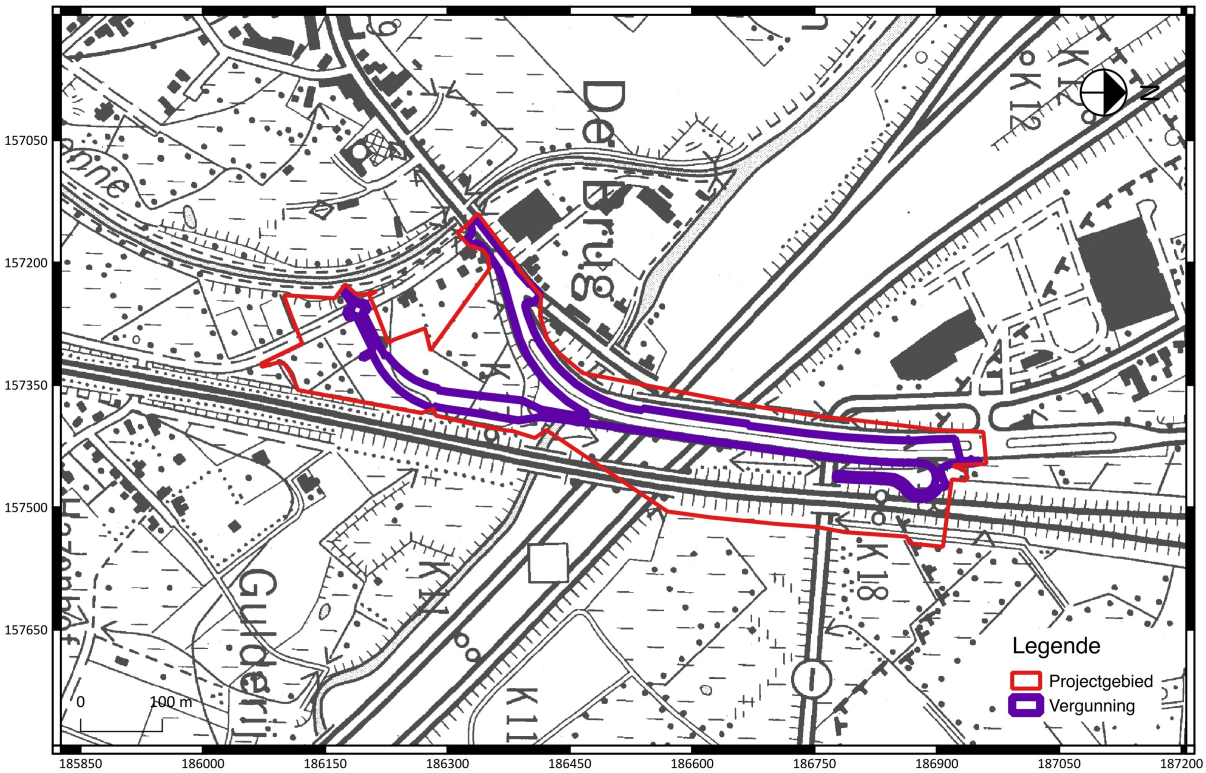

Fig. 1.1: Uittreksel van de topografische kaart met situering van het projectgebied[2].

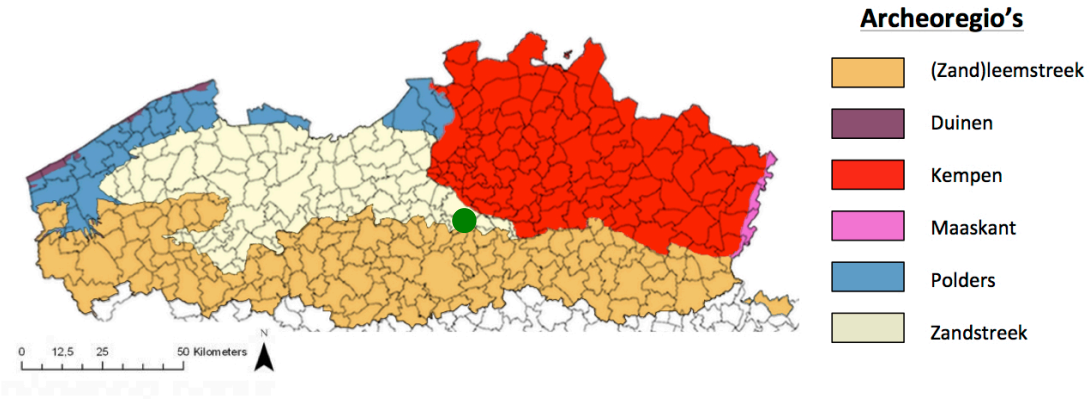

Fig. 1.2: Situering van het projectgebied binnen de verschillende Vlaamse archeoregio's[3].

[2] Onderliggende kaartlaag: © Geopunt (AGIV).
[3] Kaart op basis van https://onderzoeksbalans.onroerenderfgoed.be/onderzoeksbalans/archeologie

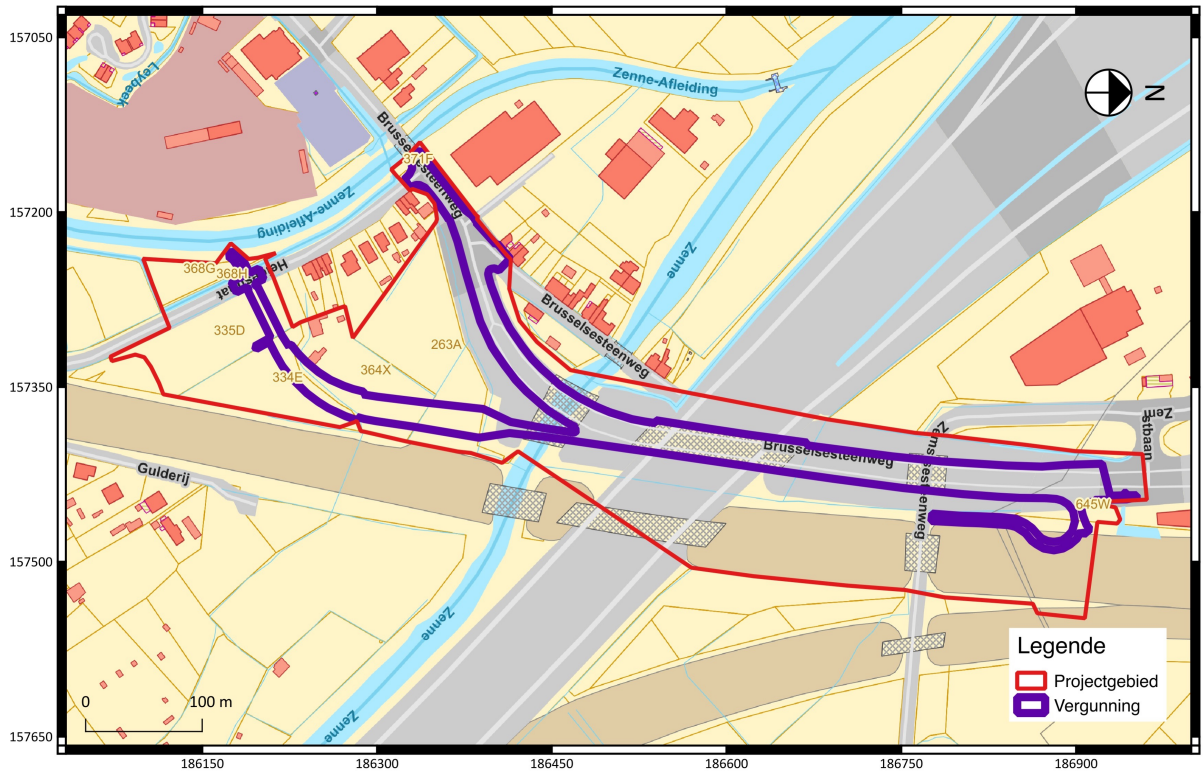

Fig. 1.3: Uittreksel van het kadasterplan met situering van het projectgebied en aanduiding van de relevante perceelnummers[4].

1.1.2 Onderzoeksopdracht

Het archeologisch bureauonderzoek beoogt om op basis van bestaande bronnen informatie te verzamelen over de aan- of afwezigheid van een archeologische site op een terrein, de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan, de relatie met het landschap, de waarde ervan en hoe ermee moet omgegaan worden in het kader van bodemingrepen.

De Code Goede Praktijk biedt de mogelijkheid om een nota met beperkte samenstelling (nota light) in te dienen indien de confrontatie tussen de toekomstige werken en één doorslaggevend aspect uit de beschrijving van de landschappelijke ligging van het onderzochte gebied, de historische beschrijving, of de bespreking van het onderzochte gebied in zijn archeologische kader aantoont dat:
1° met aantoonbare zekerheid geen archeologisch erfgoed aanwezig is op het onderzochte terrein, of;
2° de toekomstige werken met aantoonbare zekerheid geen verstoring zullen veroorzaken aan het eventueel aanwezige archeologische erfgoed, of;
3° verder onderzoek van het terrein in het kader van de toekomstige werken met aantoonbare zekerheid niet zou leiden tot nuttige kenniswinst;
en er dus geen verdere maatregelen nodig zijn, dan mag de rapportering over het bureauonderzoek van het terrein beperkt blijven[5].

[4] Onderliggende kaartlaag: © Geopunt (AGIV), Formaat op A0 met alle perceelnummers beschikbaar in bijlage.
[5] Code Goede Praktijk 12.5.3.3

Fig. 1.4: Ontwerpplan van de geplande werken[6].

[6] ©Gemeente Zemst, originele in bijlage.

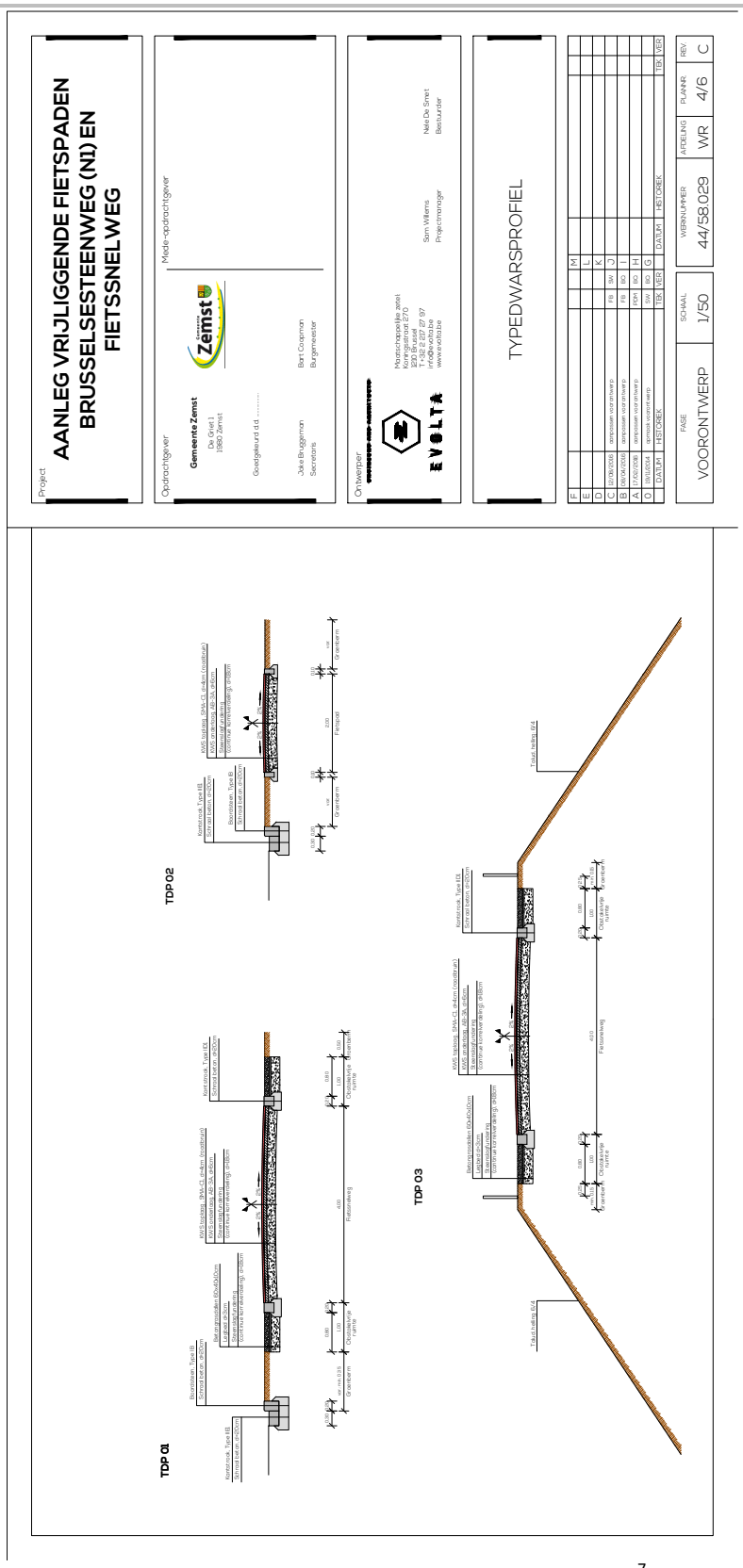

Fig. 1.5: Dwarsprofielen van de geplande werken[7].

[7] ©Gemeente Zemst, originele in bijlage.

Beschrijving geplande werken:
Op basis van informatie van de initiatiefnemer bestaan de geplande werken uit de heraanleg van de bestaande fietspaden langs de Brusselsesteenweg en de aanleg van een nieuw stuk fietssnelweg ten oosten van de Brusselsesteenweg. Deze fietssnelweg sluit in het zuiden aan op de bestaande fietssnelweg en zal een aansluitingspunt voorzien voor een toekomstig stuk van de fietssnelweg in het noorden. De heraanleg van de bestaande fietspaden vindt plaats in de bestaande wegenis. De aanleg van de fietssnelweg situeert zich op onbebouwd terrein en is grotendeels verhoogd (fig. 1.4, fig. 1.5 & fig. 1.6). De werken worden uitgevoerd in een deel van het projectgebied. Enkel dit deel van het projectgebied met een oppervlakte van 25.599 m^2, het vergunningsgebied, maakt deel uit van deze archeologienota.

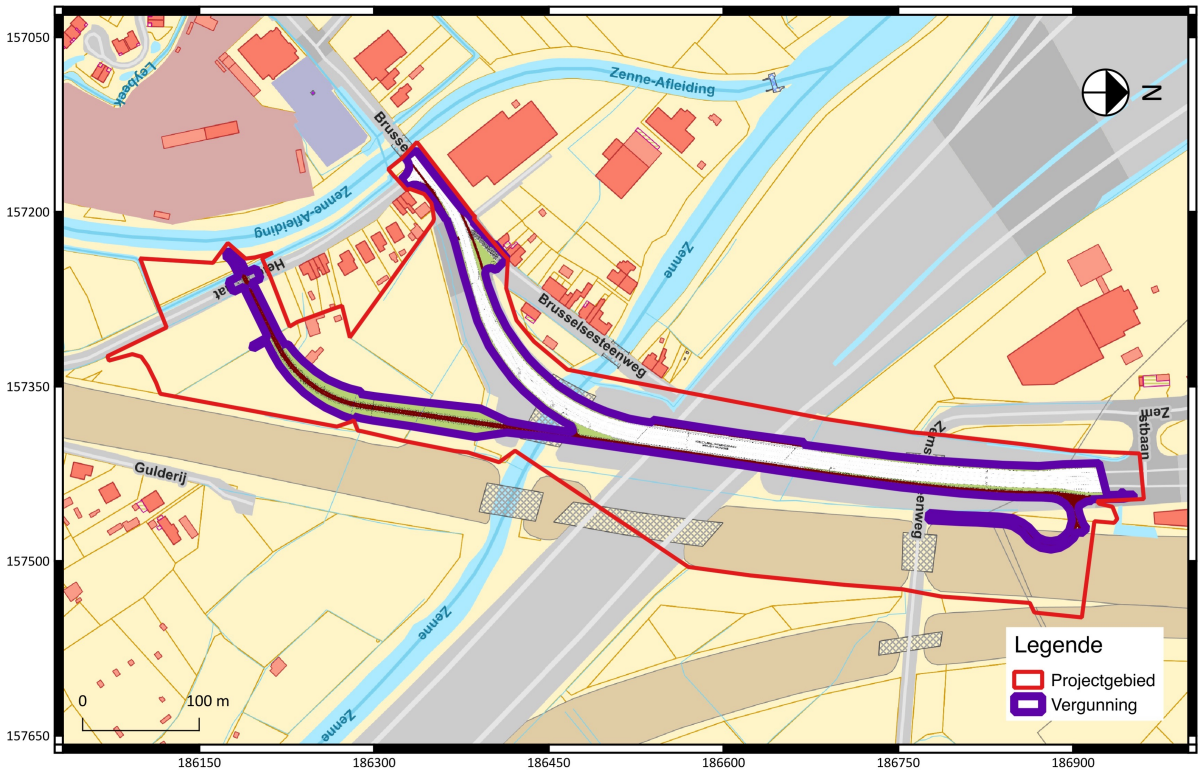

Fig. 1.6: Inplanting van de werken in het projectgebied[8].

Doorslaggevend aspect:
Het doorslaggevende aspect dat in aanmerking komt om deze nota met beperkte samenstelling te verantwoorden is dat de werken grotendeels plaatsvinden in een reeds verstoorde zone (bestaande wegenis). Een ander deel van de werken vindt plaats in een nat gebied zonder profielontwikkeling waarbij er hierdoor en omwille van de vorm van het vergunningsgebied geen reële kans is op kenniswinst. Deze aspecten zijn enkel van toepassing op het vergunningsgebied en niet het volledige projectgebied.

[8] Onderliggende kaartlaag: © Geopunt (AGIV), ©X, originele in bijlage.

1.1.3 Werkwijze

Voor het bureauonderzoek in het kader van een nota met beperkte samenstelling waarbij met aantoonbare zekerheid geen archeologisch erfgoed aanwezig is op het onderzochte terrein en/of het onderzoek in functie van de werken met aantoonbare zekerheid niet zou leiden tot nuttige kenniswinst en/of met aantoonbare zekerheid geen verstoring zullen veroorzaken aan het eventueel aanwezige archeologische erfgoed, werden de reeds uitgevoerde archeologisch onderzoeken en de bodemopbouw ruimtelijk en inhoudelijk geconfronteerd met de aanwezige infrastructuur en de geplande werken.

1.2 Assessmentrapport

1.2.1 Bodemopbouw

De bodemkaart toont voor het projectgebied verschillende bodems (fig. 1.7):

- Adpy: Matig natte leembodem zonder profiel, sedimenten worden zwaarder of fijner in de diepte
- Lep: Natte zandleembodem zonder profiel
- Uep: Sterk gleyige zware kleibodem zonder profiel
- OB: Bebouwde zone.

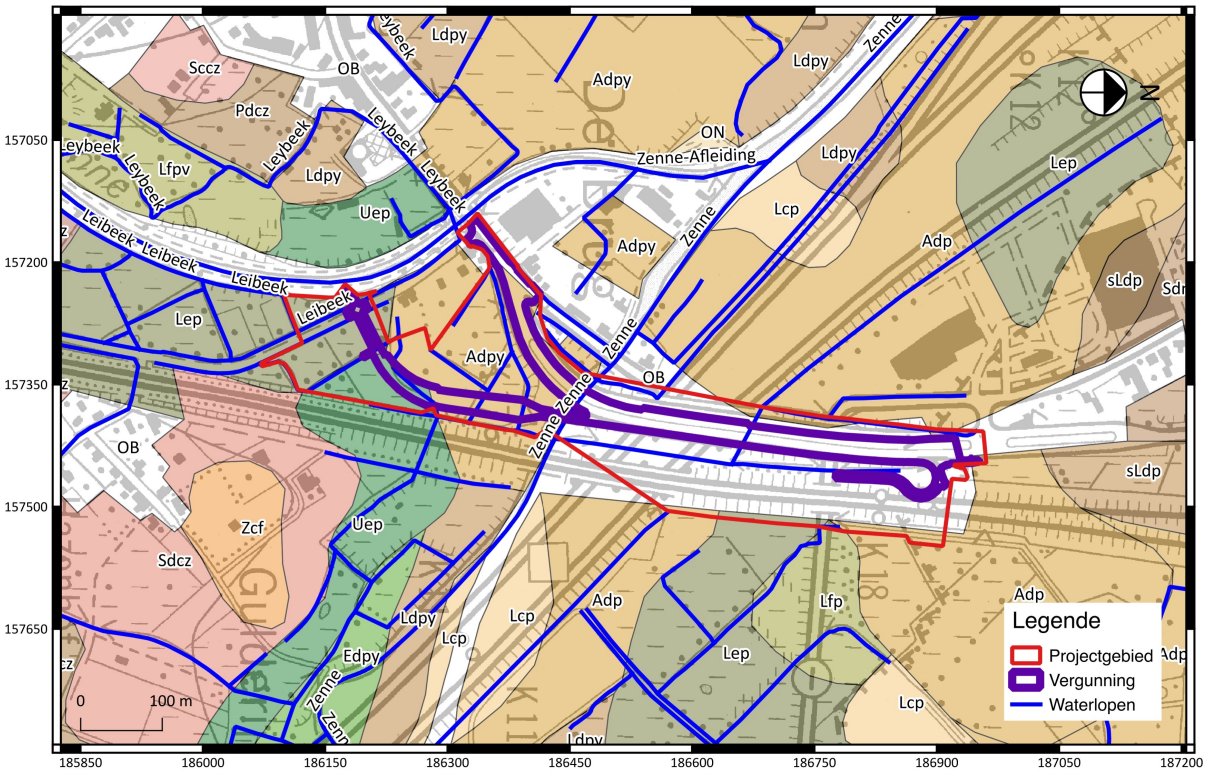

Fig. 1.7: Bodemkaart met aanduiding van het projectgebied[9].

[9] Onderliggende kaartlaag: © Geopunt (AGIV).

Doordat het projectgebied gelegen is in de alluviale vlakte van de Zenne bestaat de natuurlijke bodemopbouw voor grootste deel uit een (matig)natte (zand)leembodem zonder profiel (fig. 1.7/Adp & Lep). Verder komen ook natte kleibodems zonder profielontwikkeling voor (fig. 1.7/Uep). De reden waarom er zich in deze bodems nog geen profiel heeft gevormd is te verklaren door de aanwezigheid van alluvium afkomstig van de Zenne of de vele beken. Dit alluvium is doorheen de tijd afgezet, geërodeerd en verplaatst door de meanderende, periodiek overstromende en zich van bedding verlegde Zenne en beken. Omwille van deze constante verandering is het sediment niet in rust en is er geen tijd genoeg voor bodemvorming. Ook eventuele archeologische sporen zijn onderhevig aan deze constante veranderingen waardoor grondsporen na verloop van tijd niet meer aanwezig zijn of bedolven geraken onder recentere afzettingen. Deze alluviale gronden verplaatsten ook archeologische vondsten. Deze losse vondsten hebben binnen het projectgebied geen context meer aangezien ze ook stroomopwaarts in de Zenne of de beken kunnen zijn terecht gekomen. Verder zijn er zo ook vondsten meegenomen vanuit het projectgebied en stroomafwaarts afgezet geweest buiten het projectgebied. Het archeologisch vlak is hierin zeer variabel en meervoudig aangezien elke afzetting en erosie een potentieel nieuw archeologisch vlak kan creëren. Een beter herkenbaar archeologisch vlak zoals een Bt-horizont (..c-bodems) werd onder het alluvium niet bereikt tijdens de boringen om de bodemkaart op te stellen. Hoewel natte bodems ongeschikt zijn voor bewoning zijn ze niet per definitie vrij van archeologie. Archeologie is hierin zeer moeilijk te vinden wegens een groot gebrek aan (ruimtelijke)context en herkenbaarheid als “spoor”.

1.2.2 Archeologische voorkennis

Het projectgebied situeert zich tussen verschillende archeologisch gekende locaties die terug te vinden zijn op de CAI (Centrale Archeologische Inventaris) (fig. 1.8).

Ten zuidwesten van het projectgebied situeren zich verschillende locaties waarbij door middel van kaartstudie een middeleeuwse motte aangeduid is (fig. 1.8/10132). Nadat de middeleeuwse Sint-Pieterkerk in 1914 was afgebrand werden oude resten van de kerk en voorgaande structuren aangetroffen bij het ruimen van het puin (fig. 1.8/10126). In 2008 werd een proefsleuvenonderzoek (fig. 1.8/2008/186) uitgevoerd waarbij enkel in het noordoosten een afvalpakket werd aangetroffen zonder bepaalde datering (fig. 1.8/20126). De volledige zone werd dan ook aangeduid als een zone waar geen archeologie meer te verwachten valt.

Via metaaldetectie werd op twee locaties (fig. 1.8/1717 & 17109) een Romeinse munt aangetroffen.

Uit de nieuwe tijd zijn twee locaties aangegeven. Het gaat concreet over de 17de eeuwse kapel van OLV in het Hammeken (fig. 1.8/10127) en het 18de eeuwse Geerdegemkasteel (fig. 1.8/103389).

Historische kaarten tonen aan dat het wegtracé van de huidige Brusselsesteenweg iets afwijkt van het oudere tracé. De kaart van Ferraris uit 1777 (fig. 1.9) toont naast de Zenne talloze beken om het water te beheersen, desondanks zijn er verschillende weilanden ingetekend als nat weiland. Binnen het vergunningsgebied zijn naast de wegenis enkel landbouwpercelen aanwezig. De 19de eeuwse kaart van Vandermaelen (fig. 1.10) toont een gelijkaardige situatie. De huidige spoorweg tussen Mechelen en Brussel staat al wel op de kaart.

Pas in de 20ste eeuw is de Zenne afleiding getrokken en het huidige tracé van de Brusselsesteenweg bepaald en aangelegd.

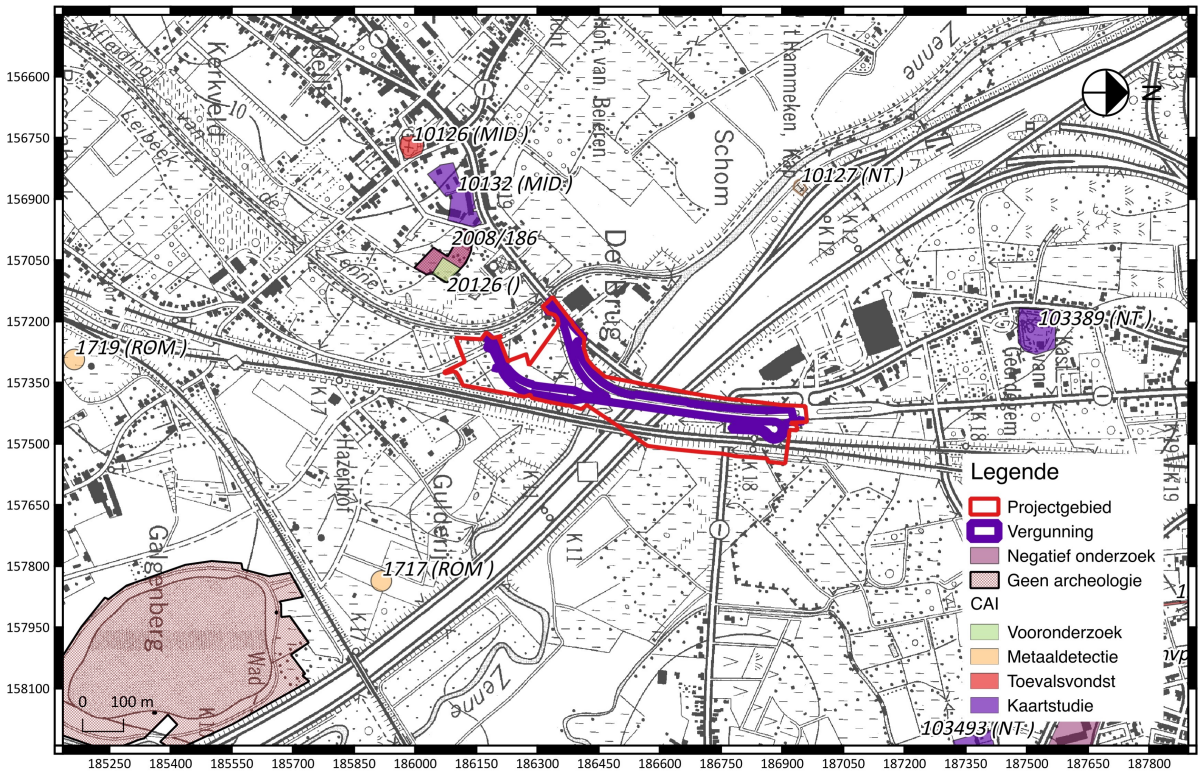

Fig. 1.8: Uittreksel uit de CAI met situering van het projectgebied[10].

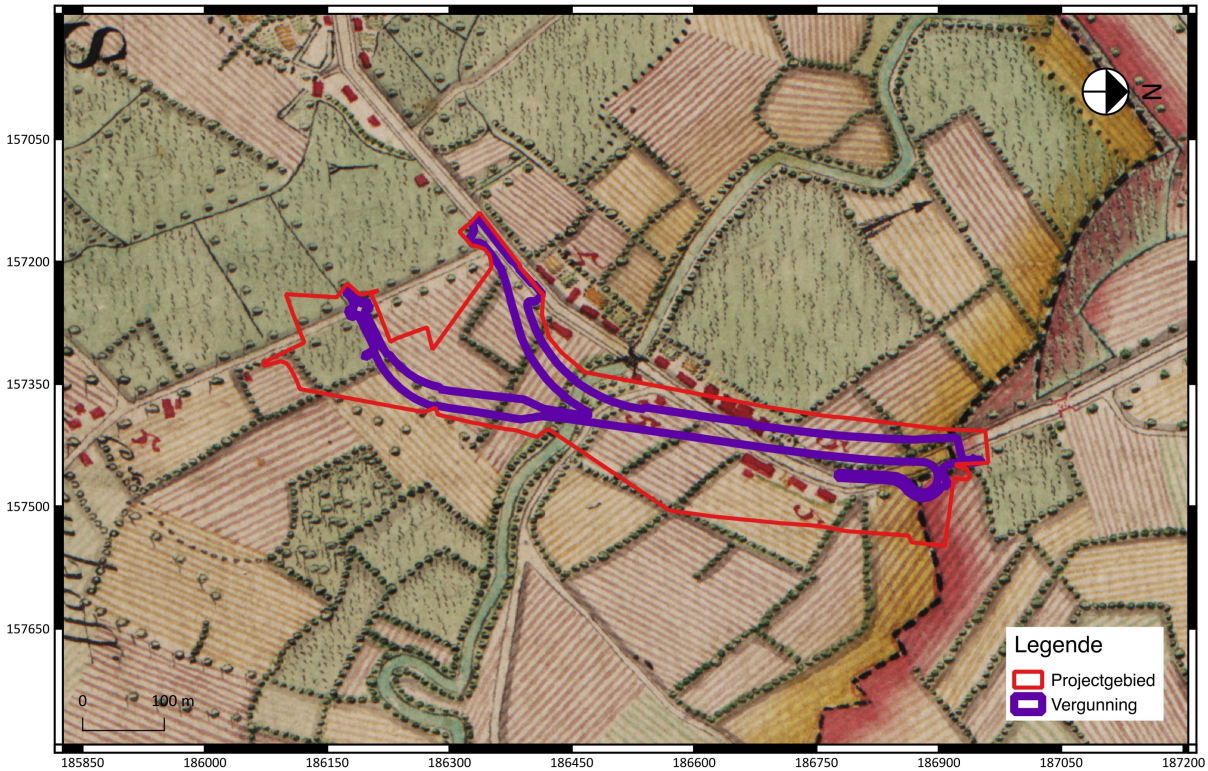

Fig. 1.9: Uittreksel uit de kaart van Ferraris (1777) met situering van het projectgebied[11].

[10] Onderliggende kaartlaag: © Geopunt (AGIV).
[11] Onderliggende kaartlaag: © Geopunt (AGIV).

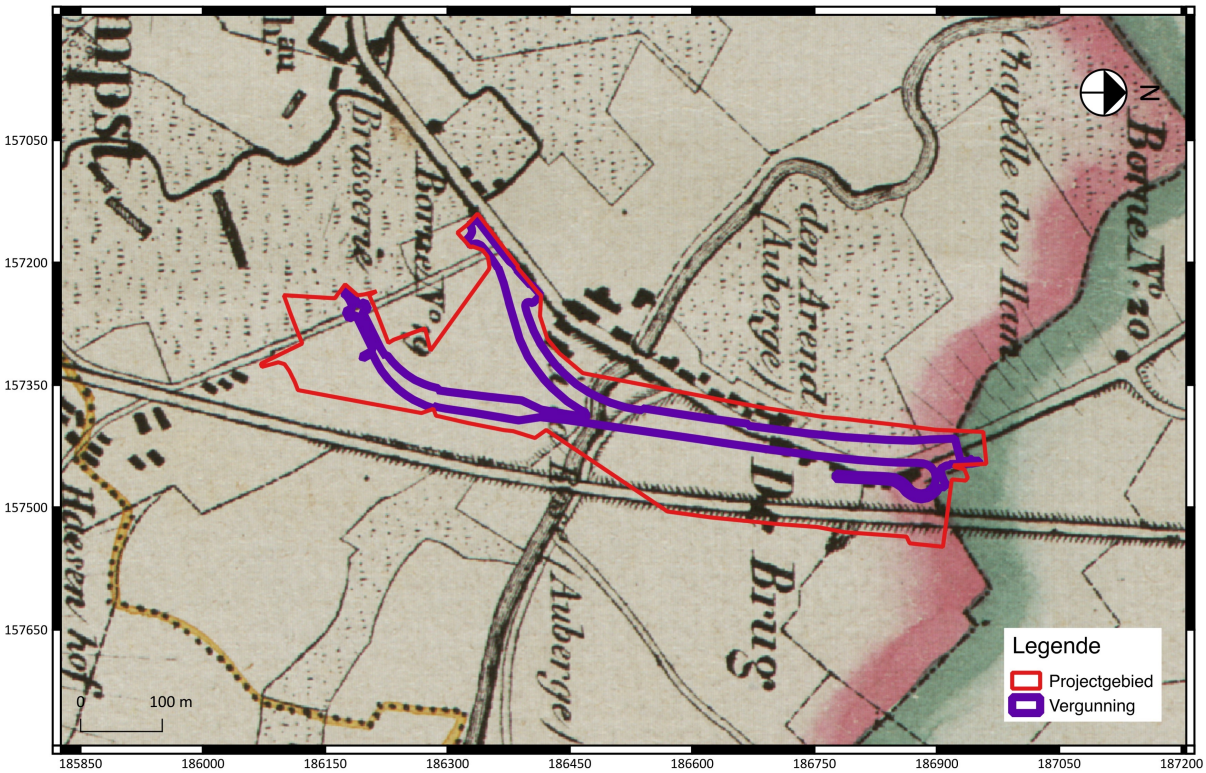

Fig. 1.10: Uittreksel uit de kaart Vandermaelen (1846-1854) met situering van het projectgebied[12].

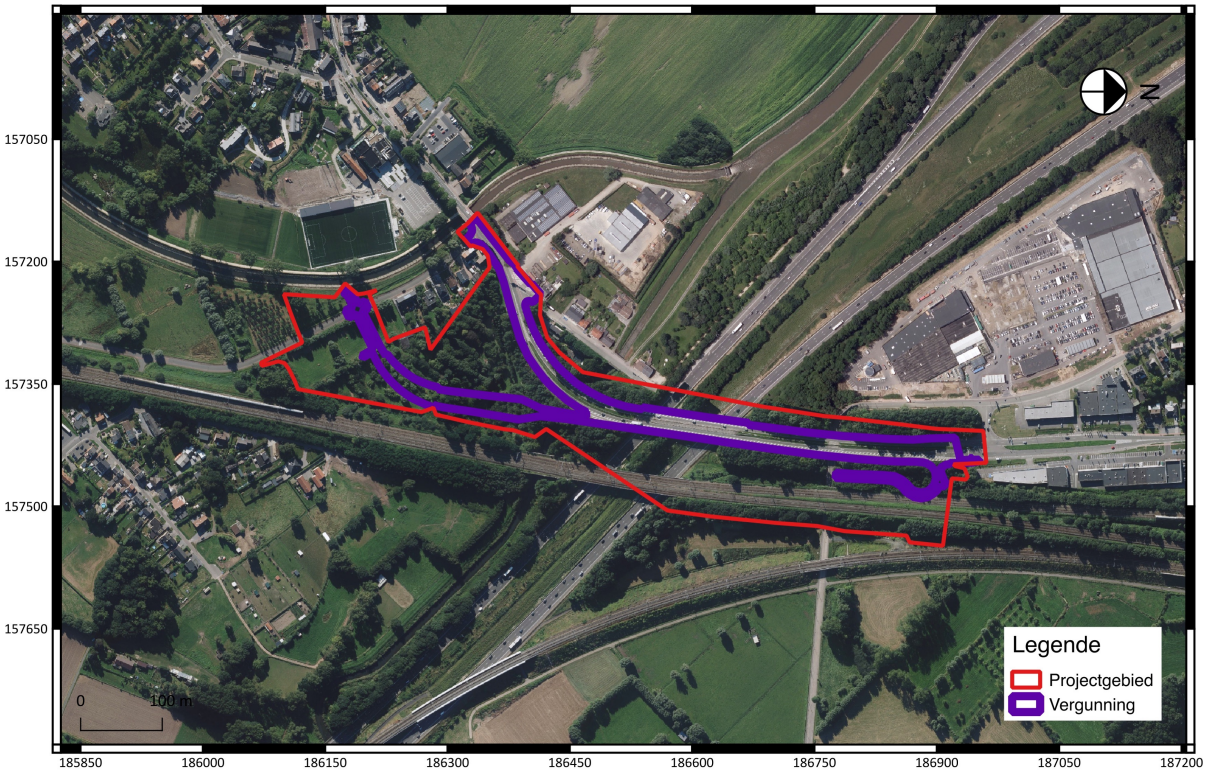

Fig. 1.11: Luchtfoto uit 2016 met aanduiding van het projectgebied[13].

[12] Onderliggende kaartlaag: © Geopunt (AGIV).
[13] Onderliggende kaartlaag: © Geopunt (AGIV).

1.2.3 Bestaande infrastructuur

De bestaande infrastructuur bestaat uit de Brusselsesteenweg waarnaast een fietspad is gelegen. Het tracé van de toekomstige fietssnelweg bestaat uit beboste, onbebouwde percelen (fig. 1.11). De Brusselsesteenweg is binnen het projectgebied ook grotendeels hoger aangelegd dan de omgeving om een aanloophelling te vormen voor de brug over de Zenne en de E19 (fig. 1.12).

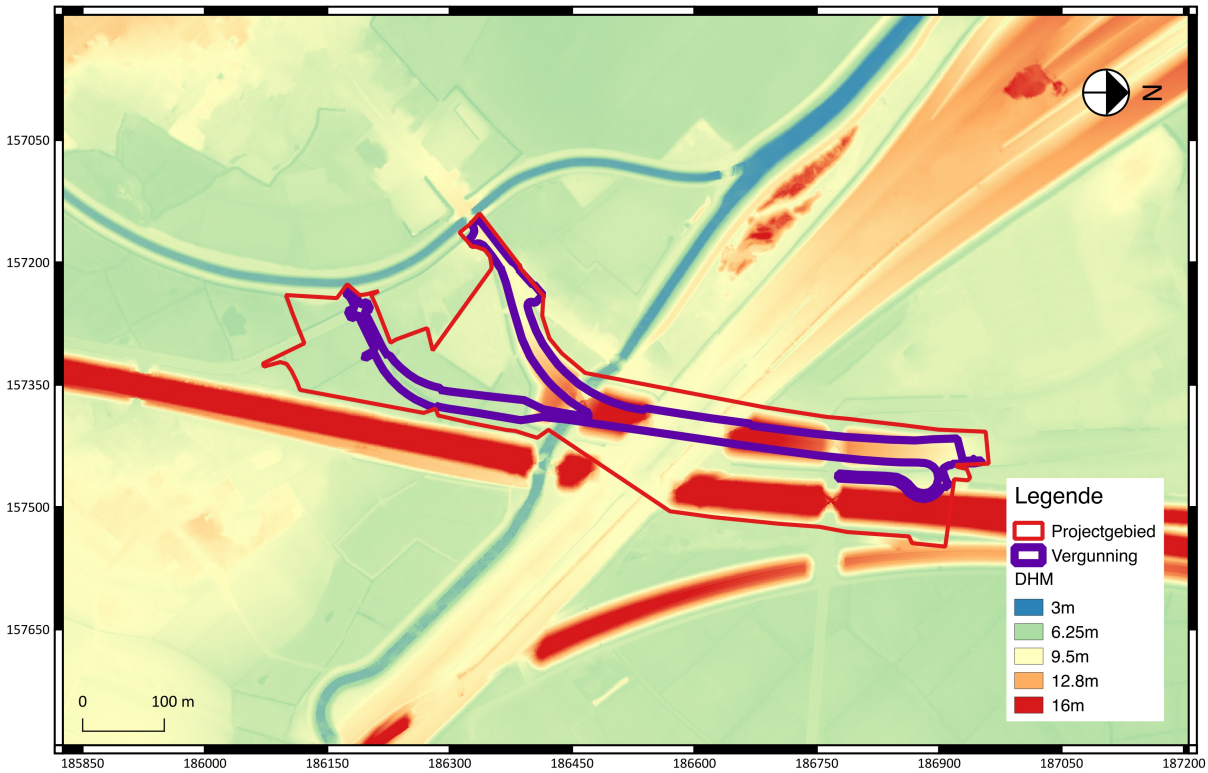

Fig. 1.12: Digitaal HoogteModel met aanduiding van het projectgebied[14].

1.2.4 Confrontatie met de geplande werken

De geplande werken bestaan uit de heraanleg van de bestaande fietspaden langs de Brusselsesteenweg en de aanleg van een nieuw stuk fietssnelweg ten oosten van de Brusselsesteenweg. Deze fietssnelweg sluit in het zuiden aan op de bestaande fietssnelweg en zal een aansluitingspunt voorzien voor een toekomstig stuk van de fietssnelweg in het noorden. De heraanleg van de bestaande fietspaden vindt plaats in de bestaande wegenis. De aanleg van de fietssnelweg situeert zich op onbebouwd terrein en is grotendeels verhoogd (fig. 1.4, fig. 1.5 & fig. 1.6).

De aard van de werken, de bestaande toestand, de bodemopbouw en de archeologische voorkennis maakt dat een onderzoek voor het overgrote deel onnodig is aangezien dit zou plaatsvinden binnen de wegkoffer van de bestaande weginfrastructuur. De toekomstige ondiepe nieuwe verstoringen vinden plaats binnen de reeds bestaande verstoringen die ontstaan zijn bij de aanleg van de Brusselsesteenweg. Deze is bovendien gelegen op een kunstmatige helling waardoor het archeologisch vlak niet bedreigd is. De aanleg van de fietssnelweg is eveneens deels te situeren langs de

[14] Onderliggende kaartlaag: © Geopunt (AGIV).

Brusselsesteenweg waardoor er geen bedreiging is voor eventueel archeologisch erfgoed. Het deel dat in onbebouwde zone komt kan potentieel wel een bedreiging vormen voor archeologisch erfgoed. De bodemopbouw is echter van die aard dat er onder de teelaarde, die weggegraven zal worden voor de aanleg van de talud en het fietspad, enkel alluvium aanwezig is. Eventuele vondsten in het alluvium zijn uit context aangezien deze stroomopwaarts werden meegenomen door de Zenne en de verschillende beken. Archeologische sporen zijn er niet in te verwachten aangezien de natte ondergrond ongeschikt is voor bewoning. De historische kaarten wijzen hier ook op. Eventuele oudere sporen van vóór de 18de eeuw zijn bedolven onder recenter alluvium en dus beschermt.

1.3 Samenvatting

Voor de heraanleg van de bestaande fietspaden langs de Brusselsesteenweg en de aanleg van een nieuw stuk fietssnelweg ten oosten van de Brusselsesteenweg dient er een inschatting gemaakt te worden van het archeologisch potentieel.

Doordat de werken niet van die aard zijn dat ze een bedreiging vormen voor eventueel archeologisch erfgoed omdat ze plaatsvinden in een opgehoogde zone (Brusselsesteenweg) of in een zone waar de kans op het aantreffen van archeologie uiterst klein is (natte bodems) en die bovendien verstoord of bedolven zijn door erosie of afzettingen van de Zenne. Hierdoor is verder archeologisch onderzoek niet te verantwoorden.

Bijlage

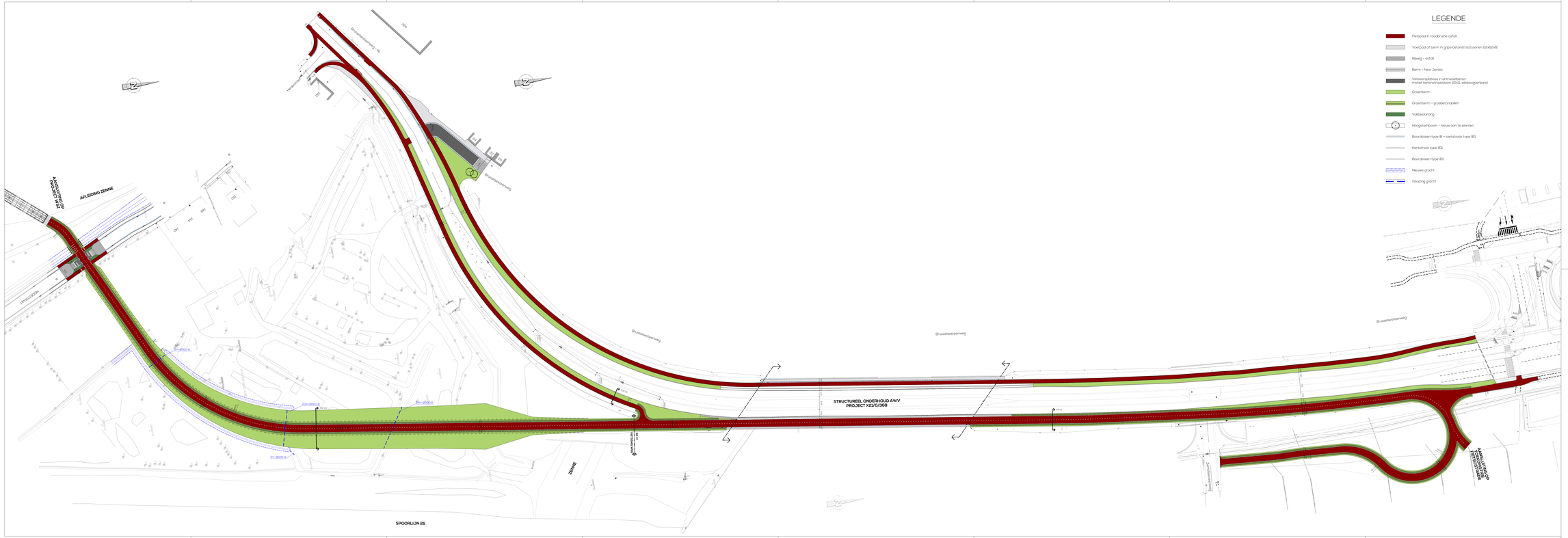

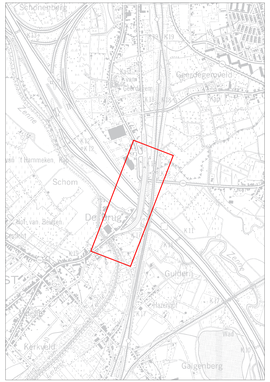

Project

AANLEG VRIJLIGGENDE FIETSPADEN BRUSSELSESTEENWEG (N1) EN FIETSSNELWEG

Opdrachtgever

Gemeente Zemst
Op Den 1
1980 Zemst

Goedgekeurd d.d. .....

Jüke Bruggeman
Secretaris

Bart Caspman
Burgemeester

Made-opdrachtgever

Zemst

Ontwerper

EVOLTA
MOBILITEIT EN ARCHITECTUUR

Mechelsesteenweg 241
Kampenhout 2170
T +32 (0)16 67 00
T +32 (0) 2 372 27 97
info@evolta.be
www.evolta.be

Sam Willems
Projectmanager

Niels De Smet
Beheerder

GRONDPLAN ONTWORPEN TOESTAND

F					M				
E					L				
D					K				
C	07/05/2018	ontwerpen voorlopig	PB	SW	J				
B	08/04/2018	ontwerpen voorlopig	PB	BO	I				
A	17/03/2018	ontwerpen voorlopig	KSR	BO	H				
0	09/01/2018	opmaak voorlopig	SW	BO	G				
	DATUM	HISTOREK	TEK	VER	DATUM	HISTOREK		TEK	VER

FASE	SCHAAL	WERKNUMMER	AFDELING	PLANNR	REV
VOORONTWERP	1/500	44/58.029	WR	3/6	C

TDP 01

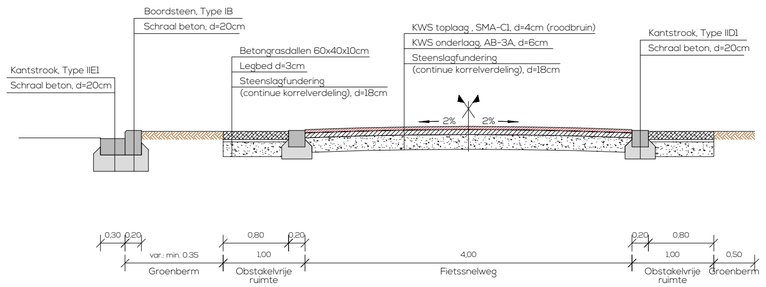

TDP 02

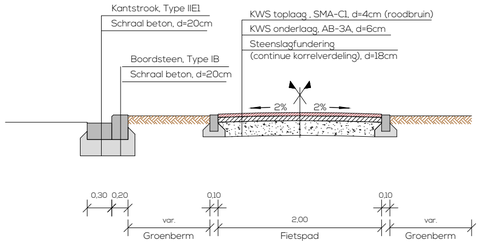

TDP 03

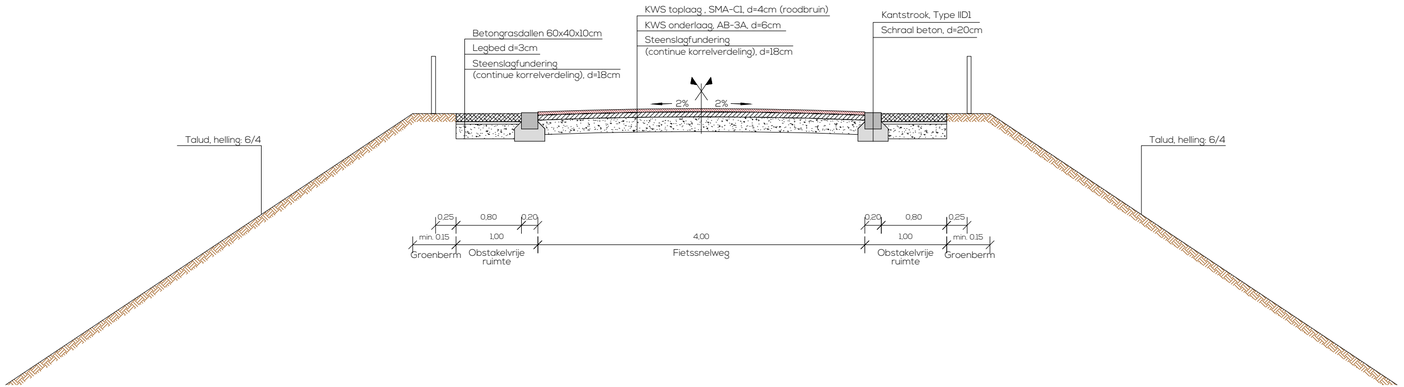

Project

AANLEG VRIJLIGGENDE FIETSPADEN BRUSSELSESTEENWEG (N1) EN FIETSSNELWEG

Opdrachtgever

Gemeente Zemst

De Griet 1
1980 Zemst

Goedgekeurd d.d. .....

Joke Bruggeman
Secretaris

Bart Coopman
Burgemeester

Mede-opdrachtgever

Ontwerper

ENGINEERS AND ARCHITECTS

EVOLTA

Maatschappelijke zetel:
Koningsstraat 270
1210 Brussel
T +32 2 217 27 97
info@evolta.be
www.evolta.be

Sam Willems
Projectmanager

Nele De Smet
Bestuurder

TYPEDWARSPROFIEL

F					M				
E					L				
D					K				
C	12/08/2016	aanpassen voorontwerp	FB	SW	J				
B	08/04/2016	aanpassen voorontwerp	FB	BQ	I				
A	17/02/2016	aanpassen voorontwerp	PDM	BQ	H				
0	19/11/2014	opmaak voorontwerp	SW	BQ	G				
	DATUM	HISTORIEK	TEK	VER		DATUM	HISTORIEK	TEK	VER

FASE	SCHAAL	WERKNUMMER	AFDELING	PLANNR.	REV.
VOORONTWERP	1/50	44/58.029	WR	4/6	C

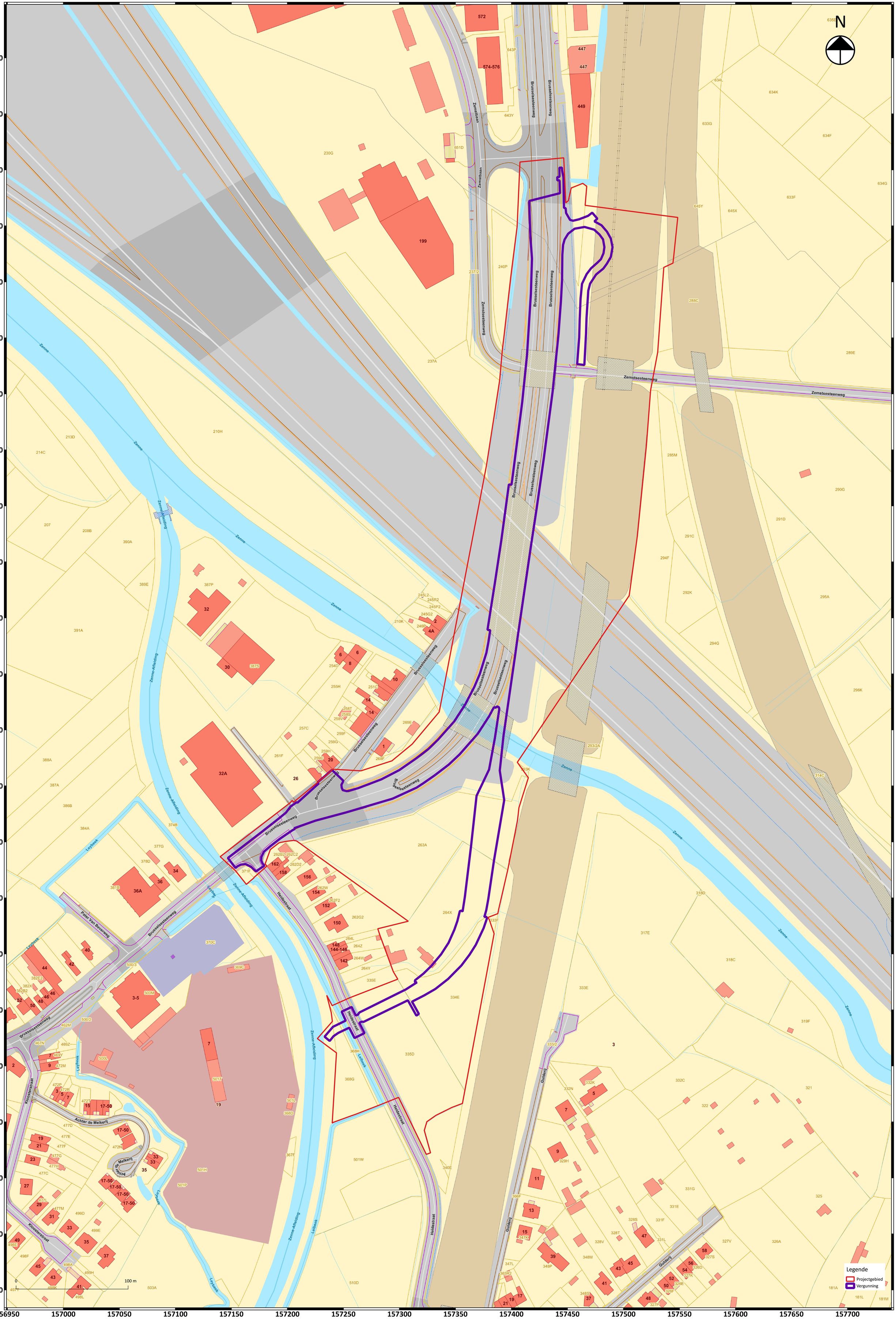
N
Legende
Projectgebied
Vergunning
0
100 m
Brusselsesteenweg
Zemstsesteenweg
Zemstbaan
Zenne
Zenne-Afleiding
Leybeek
Leibeek
Heidestraat
Pater Van Beeverweg
Kloosterstraat
Achter de Melkerij
Guiderij
572
574-576
447
449
199
32
30
387S
32A
26
20
1
36A
36
34
3-5
7
19
501H
501P
501T
17-50
156
154
152
150
148
144-146
142
162
158
4A
2
6
8
10
14
40
42
44
46
48
50
52
3
5
9
15
21
23
27
29
31
33
35
37
41
43
45
49
230G
651D
643P
643Y
240P
237/2
237A
210H
213D
214C
207
208B
390A
389E
391A
387P
388A
387A
386B
384A
374B
377G
378D
381B
371F
370C
369C
500/3
500M
500/2
500L
462M
467N
469Z
469Y
472M
472P
472R
472T
472N
477D
477E
477F
477G
477H
477C
477L
477M
499D
499E
499H
498E
498F
498A
498K
498L
497T
503A
501W
501L
368D
367F
368H
368G
335D
340E
510D
263A
264X
333F
334E
335E
333E
318D
317E
318C
319F
3
333/2
332N
332K
332C
322
321
325
326A
327V
327S
326D
327K
326E
326F
327P
331G
331E
331F
331L
329H
328S
328T
328V
348M
348P
347K
347L
363R2
366F
181A
181L
181M
635B
634L
634K
634F
634G
633G
633F
645Y
645X
288C
289E
285M
290G
291D
291C
294F
292K
295A
294G
296K
293/2A
293K
314C
245L2
245R2
245P2
245G2
246P
210K
254D
255H
251C
258T
258S
258V
257C
259F
259G
259H
259G
261F
269E
268F
262B2
262C2
262D2
262W
262F2
262G2
264L
264Z
264W
264Y
335E
156000
157000
157050
157100
157150
157200
157250
157300
157350
157400
157450
157500
157550
157600
157650
157700
187050
187000
186950
186900
186850
186800
186750
186700
186650
186600
186550
186500
186450
186400
186350
186300
186250
186200
186150
186100
186050
186000
185950